

การเรียนรู้ในสถานที่ทำงาน

ความหมาย

การเรียนรู้ในสถานที่ทำงาน (Workplace Learning) หมายถึง กระบวนการเปลี่ยนแปลง พฤติกรรม ความรู้ ทักษะ ทักษะคตของบุคลากรใน สถานที่ทำงาน สถานประกอบการ โดยเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง จากการได้รับการศึกษานอกระบบ การฝึกอบรม หรือการศึกษาตามอัธยาศัย ไม่ว่าจะเป็นการ ฝึกหัด หรือประสบการณ์ของบุคคล ซึ่งจะทำให้ บุคลากรสามารถปรับตัวได้ทั้งด้านขีดความสามารถ ส่วนตัว สังคม และดำรงชีวิตได้อย่างมีคุณภาพ

ความเป็นมาของการเรียนรู้ในสถานที่ทำงาน

Marsick (1987) ได้ระบุว่า การเรียนรู้ของ

บุคลากรในสถานที่ทำงาน จะได้รับอิทธิพลจาก แนวคิดต่างๆ ดังนี้คือ

1. กระบวนทัศน์การเรียนรู้ทางเทคนิค (technical paradigm) ซึ่งเป็นการเรียนรู้ที่จะเน้นให้เกิดพฤติกรรมที่ปรารถนาขององค์กร
2. กระบวนทัศน์การเรียนรู้จากการตีความหมาย (interpretative paradigm) จะเป็นการ กระตุ้นและจัดสภาพการเรียนรู้จากประสบการณ์ในการปฏิบัติงานประจำวัน
3. กระบวนทัศน์การเรียนรู้จากการเลือกใช้ กลยุทธ์ให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลง (strategic paradigm) ซึ่งเป็นการเรียนรู้เพื่อตอบสนองผลกระทบจากสภาพแวดล้อมภายนอกที่เกิดขึ้น ดัง ตารางการเปรียบเทียบต่อไปนี้

กระบวนทัศน์การเรียนรู้	จุดเน้นการเรียนรู้	ตัวอย่างการปฏิบัติในสถานที่ทำงาน
กระบวนทัศน์การเรียนรู้ทางเทคนิค (technical paradigm or task-oriented) (objectivism)	มุ่งเน้นงาน กำหนดเป้าหมายในการเรียนรู้ที่เฉพาะเจาะจงไว้ล่วงหน้า และดูความคุ้มค่า	หัวหน้างานหรือหัวหน้าในสถานที่ทำงานจะบอกให้พนักงาน หรือผู้ได้บังคับบัญชาว่าต้องทำอะไร อย่างไร โดยใช้เกณฑ์ชี้วัดจาก วัตถุประสงค์
กระบวนทัศน์การเรียนรู้จากการตีความหมาย (interpretative paradigm)	มุ่งเน้นการใช้ประสบการณ์เดิมของผู้เรียนมาทำความเข้าใจถึง ภาพรวมและเหตุการณ์	หัวหน้างานหรือหัวหน้าในสถานที่ทำงานจะริเริ่มประเด็นให้พนักงาน หรือผู้ได้บังคับบัญชาได้ทำความเข้าใจถึงปัญหานั้นอย่างกว้างขวาง
กระบวนทัศน์การเรียนรู้จากการเลือกใช้กลยุทธ์ให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลง (strategic paradigm)	มุ่งให้เกิดการสนทนากันอย่างเปิดเผยภายใต้ความเชื่อและค่านิยมของบุคคล	หัวหน้างานหรือหัวหน้าในสถานที่ทำงานร่วมกับพนักงานหรือผู้ได้บังคับบัญชาวิเคราะห์สถานการณ์ โดยทดสอบสมมติฐานภายใต้ ข้อมูลย้อนกลับจากการปฏิบัติ

จะเห็นได้ว่า กระบวนการเรียนรู้ในสถานที่ทำงานดังกล่าวข้างต้น จะมีกระบวนการที่หลากหลายสอดคล้องกับแนวคิดแต่ละประเภท แต่อย่างไรก็ตามในภาพรวม การเรียนรู้ในสถานที่ทำงาน ก็จะเป็นการเรียนรู้เพื่อให้องค์กร หรือสถานประกอบการนั้นสามารถตอบสนอง และอยู่รอดได้อย่างมั่นคงท่ามกลางกระแสแห่งการเปลี่ยนแปลงเช่นในปัจจุบัน โดยที่องค์กรหรือสถานประกอบการเองจำเป็นต้องส่งเสริมให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ขึ้น ไม่ว่าจะเป็นการเรียนรู้จากแหล่งทรัพยากรความรู้จากภายในหรือภายนอกองค์กร หรือสถานประกอบการ อีกทั้งยังควรกระตุ้นให้บุคลากรทุกคนในองค์กร หรือสถานประกอบการได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ของตนเองอย่างต่อเนื่อง

กระบวนการเรียนรู้ในสถานที่ทำงาน

เพื่อความเข้าใจในความหมายของคำว่า “การเรียนรู้ในสถานที่ทำงาน” ที่ชัดเจน ในที่นี้ขออธิบายความหมายของคำว่า “สถานที่ทำงาน” และ “การเรียนรู้” ดังรายละเอียดต่อไปนี้

สถานที่ทำงาน (Workplace) หมายถึง สถานที่ตั้ง หน่วยงาน สถานประกอบการ องค์กร บุคลากรตั้งแต่ 2 คนขึ้นไปรวมกันปฏิบัติงาน ดำเนินกิจกรรมทางธุรกิจ อุตสาหกรรม การผลิต การค้า การบริการ และอื่นๆ เพื่อให้ได้รับผลตอบแทนจากการลงทุนประกอบการ หรือไม่ได้รับผลตอบแทน ขึ้นอยู่กับเป้าหมายของหน่วยงาน หรือองค์กรนั้นๆ

การเรียนรู้ (Learning) หมายถึง กระบวนการที่จะให้คนได้เรียนรู้เพื่อที่จะเรียนต่อไปได้โดยสามารถจัดระเบียบความคิด และพัฒนาคุณภาพชีวิตของตัวเองเพื่อนำไปสู่การยกระดับความเป็นอยู่ให้ดีขึ้น ตลอดจนเรียนรู้เพื่อให้สามารถจัดการความยากจน รู้จักรักษาตัวให้ปลอดภัย รู้จักวิธีการประกอบอาชีพได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งเป็นแนวคิดการเรียนรู้ที่นอกเหนือจากเพียงอ่านออกเขียนได้เท่านั้น (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2540)

นอกจากนี้แล้วการเรียนรู้ยังครอบคลุมถึงกระบวนการการศึกษา เรียนรู้เพื่อให้เกิดการคิดวิเคราะห์ การตั้งคำถาม เพื่อให้สามารถหาคำตอบเกี่ยวกับปัญหาสาเหตุที่เกิดขึ้นรวมทั้งการตัดสินใจแนวทางแก้ไขปัญหาต่างๆ ได้ด้วยตนเอง (ลีลาภรณ์ นาคทรพรพ, 2539) และกระบวนการที่จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในตัวผู้เรียน มีสาเหตุจากสิ่งเร้าหรือตัวกระตุ้นซึ่งส่งผลให้เกิดพฤติกรรมที่แตกต่างกันไปตามสถานการณ์นั้นๆ และยังครอบคลุมถึงกระบวนการแก้ปัญหาและการใช้เหตุผลด้วย โดยเกิดการเรียนรู้ที่เป็น “การเรียนรู้เพื่อรู้ การเรียนรู้เพื่อปฏิบัติได้จริง การเรียนรู้เพื่อที่จะอยู่ร่วมกันและการเรียนรู้เพื่อชีวิต” (UNESCO, 1996) ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. **การเรียนรู้เพื่อรู้** ซึ่งจะเป็นการเรียนรู้วิธีแสวงหาความรู้ที่จะช่วยให้บุคลากรเข้าใจสิ่งแวดล้อมต่างๆ ที่เปลี่ยนแปลงไป และสามารถพัฒนาตนเองไปสู่การประกอบอาชีพที่ดีขึ้น มีสัมพันธภาพ ประสานงานกับบุคคลอื่นๆ ในองค์กรได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. **การเรียนรู้เพื่อปฏิบัติได้จริง** ซึ่งจะสัมพันธ์กับการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะอาชีพให้สอดคล้องกับการพัฒนาทางเศรษฐกิจเชิงอุตสาหกรรมที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วและต้องการขีดความสามารถของบุคคลที่เพิ่มขึ้น เป็นการเรียนรู้ที่อาศัยประสบการณ์ต่างๆ ทางสังคม และในการประกอบอาชีพโดยเรียนรู้ทั้งทางทฤษฎี และฝึกปฏิบัติงานจริง

3. **การเรียนรู้เพื่อที่จะอยู่ร่วมกัน** ซึ่งจะช่วยให้บุคคลเรียนรู้ที่จะแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งที่เกิดขึ้นภายในสถานสังคม หรือองค์กรของตนได้อย่างถูกต้องด้วยสันติวิธี สามารถที่จะเรียนรู้ เข้าใจผู้อื่น และพึ่งพาอาศัยอย่างเท่าเทียมกันภายใต้วัตถุประสงค์ร่วมกันขององค์กร

4. **การเรียนรู้เพื่อชีวิต** ซึ่งจะเป็นการพัฒนาปัจเจกชนในทุกๆ ด้าน ทั้งด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ และสติปัญญาควบคู่กันไปทุกด้าน เพื่อให้มีอิสรภาพทางด้านวิจรรณญาณ มีดุลยพินิจของตนเองในการดำเนินชีวิตและรับผิดชอบกิจกรรมการปฏิบัติงานได้อย่างสมบูรณ์ มีคุณค่า

จะเห็นได้ว่า การเรียนรู้ในสถานที่ทำงานจึงครอบคลุมทั้งการศึกษานอกระบบ หรือการฝึกอบรม และการศึกษาตามอัธยาศัย ที่มุ่งหวัง ให้ตอบสนองความต้องการในการเรียนรู้ของบุคลากรในสถานที่ทำงาน หรือในสถานประกอบการ โดยยึดหลักแนวคิดของการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่ว่าด้วยหลักการสำคัญทางการศึกษาในการถ่ายทอดความรู้ต่างๆ ที่เพิ่มขึ้น และมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา รวมทั้งปรับวิธีในการดำเนินการจัดการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับยุคสมัยแห่งการใฝ่รู้ เพื่อให้การถ่ายทอดความรู้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพอย่างกว้างขวาง และยังประโยชน์ให้เกิดคุณค่าแก่บุคคลทุกคนได้อย่างแท้จริง

เงื่อนไขของการเรียนรู้ของบุคลากร และแนวทางการส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ในสถานที่ทำงาน

ความสำคัญของการสนับสนุนให้เกิดการเรียนรู้ในสถานที่ทำงาน หรือสถานประกอบการ

จากที่กล่าวแล้วข้างต้น จะเห็นว่าการสนับสนุนให้เกิดการเรียนรู้ในสถานที่ทำงาน หรือสถานประกอบการ จึงเป็นการส่งเสริมให้บุคลากรในองค์กร หรือสถานประกอบการที่เป็น “ผู้ใหญ่” เกิดการเรียนรู้ นั่นเอง ดังรายละเอียดของตารางเงื่อนไขของการเรียนรู้ของบุคลากร และแนวทางการส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ในสถานที่ทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ และประสิทธิผลสูงสุดดังต่อไปนี้

เงื่อนไขการเรียนรู้ของบุคลากร	แนวทางการส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ในสถานที่ทำงาน
1. การเรียนรู้เป็นพื้นฐานความต้องการของมนุษย์ และการเรียนรู้จะเกิดขึ้นเมื่อเกิดความขัดแย้งระหว่างประสบการณ์เดิมและการรับรู้เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงของโลกภายนอก	1. การศึกษา การฝึกอบรมไม่ใช่เป็นตัวการโดยตรงที่ทำให้เกิดการเรียนรู้ แต่จะช่วยส่งเสริมสนับสนุนให้เกิดการเรียนรู้
2. บุคลากรในสถานที่ทำงานหรือสถานประกอบการส่วนใหญ่เป็นผู้ใหญ่ และชอบการมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้ของตนเอง	2. วิทยากรผู้ให้ความรู้หรือผู้อำนวยการและบุคลากรในสถานที่ทำงานหรือสถานประกอบการควรร่วมกันกำหนดโครงสร้างกระบวนการเรียนรู้ เพื่อสร้างความสัมพันธ์ระหว่างประสบการณ์ปัญหาของบุคลากร ซึ่งจะทำให้บุคลากรเกิดความต้องการที่จะเรียนรู้อย่างแท้จริง วิธีการให้ความรู้และการฝึกอบรมควรจะช่วยสนับสนุนให้เกิดการเรียนรู้มากกว่าจะกำหนดให้เกิดการเรียนรู้ในแต่ละสถานการณ์

เงื่อนไขการเรียนรู้ของบุคลากร	แนวทางการส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ในสถานที่ทำงาน
<p>3. บุคลากรที่เป็นผู้ใหญ่จะนำปัจจัยเหล่านี้มาใช้ในการเรียนรู้ในสถานที่ทำงาน</p> <ul style="list-style-type: none"> ❖ ประสิทธิภาพการเรียนรู้ในแต่ละสถานการณ ❖ ระบบความหมายสำหรับการเรียนรู้ในแต่ละสถานการณ <p>❖ ความต้องการสำหรับการเรียนรู้ในแต่ละสถานการณ</p>	<p>วิทยากร หรือผู้อำนวยการความสะดวกควรจะใช้ ประสบการณ์ของบุคลากรในสถานที่ทำงานหรือสถานประกอบการเป็นแหล่งการเรียนรู้</p> <p>วิทยากร หรือผู้อำนวยการความสะดวก ควรจะสร้างระบบความหมายให้แก่บุคลากรในสถานที่ทำงานหรือสถานประกอบการ มากกว่าจะแสวงหาความแตกต่างเพื่อช่วยให้บุคลากรผสมผสานความรู้ที่ได้รับใหม่ กับประสบการณ์เดิมที่คนมีอยู่ วิทยากร หรือผู้อำนวยการความสะดวก จึงควรจะใช้วิธีการที่จะช่วยให้บุคลากรได้ใช้ความรู้เดิมที่คนมีอยู่ในฐานะของแหล่งการเรียนรู้ที่สำคัญ</p> <p>วิทยากร หรือผู้อำนวยการความสะดวกควรจะช่วยบุคลากรในสถานที่ทำงานหรือสถานประกอบการให้ ตระหนักถึงความต้องการของตนเองความรู้ควรจะสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในอาชีพ การเรียนรู้ควรสามารถเกิดขึ้นได้ในลักษณะของอัตลักษณ์ของแต่ละบุคคล</p>
<p>4. บุคลากรที่เป็นผู้ใหญ่จะนำภูมิหลังเหล่านี้มาสู่สถานการณการเรียนรู้</p> <ul style="list-style-type: none"> ❖ ความเชื่อมั่นในตนเอง <p>❖ ความเคารพตนเอง</p> <p>❖ การรับรู้ของตนเอง</p>	<p>วิทยากร หรือผู้อำนวยการความสะดวกจำเป็นต้องให้ความเห็นอกเห็นใจบุคลากร และมีความไวต่อความรู้สึกของบุคลากรตลอดเวลา และเมื่อมีสถานการณที่เหมาะสม วิทยากร หรือผู้อำนวยการความสะดวกควรพึงหวังในผลการเรียนรู้ที่ประสบความสำเร็จของบุคลากร</p> <p>วิทยากร หรือผู้อำนวยการความสะดวก ควรจะให้ แรงเสริมต่อความรู้ที่ถูกต้องของบุคลากร และควร จะสนับสนุนให้เกิดความเชื่อมั่นและความเคารพตนเองของบุคลากรในสถานที่ทำงานหรือสถานประกอบการ ควรให้แสดงออกต่อความรู้ที่ไม่ถูกต้องของบุคลากร เพื่อบุคลากรจะได้แก้ไขความรู้อีกกล่าวของตนต่อไป</p> <p>วิทยากร หรือผู้อำนวยการความสะดวก ควรจะสนับสนุนให้บุคลากรประเมินผลการเรียนรู้ด้วยตนเอง</p>

เงื่อนไขการเรียนรู้ของบุคลากร	แนวทางการส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ในสถานที่ทำงาน
5. บุคลากรที่เป็นผู้ใหญ่ จะเรียนรู้ได้ดีที่สุดเมื่อปราศจากความกดดัน	5. วิทยากร หรือผู้อำนวยการความสะดวก จำเป็นจะต้องสร้างสถานการณ์ที่ไม่ทำให้บุคลากรเกิดความรู้สึกว่าคุณถูกคุกคาม ถูกบังคับ หรือถูกครอบงำ ควรสนับสนุนให้เกิดความร่วมมือกันมากกว่าการแข่งขันระหว่างกัน
6. บุคลากรที่เป็นผู้ใหญ่ต้องการการปฏิบัติในฐานะที่เป็นผู้ใหญ่คนหนึ่ง	6. วิทยากร หรือผู้อำนวยการความสะดวก ไม่ควรมองตนเองว่าเป็นผู้สร้างองค์ความรู้ทั้งหมด แต่ควรพยายามที่จะสร้างและสนับสนุนให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างบุคลากรทุกคน
7. บุคลากรที่เป็นผู้ใหญ่พัฒนารูปแบบหรือวิธีการเรียนรู้ของตนเอง	7. วิทยากร หรือผู้อำนวยการความสะดวก ควรตระหนักถึงวิธีการเรียนรู้ที่แตกต่างกันของบุคลากรแต่ละคน และสนับสนุนบุคลากรแต่ละคนให้พัฒนาการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ และมีประสิทธิผล วิทยากร หรือผู้อำนวยการความสะดวก ควรจะเป็นผู้ที่มีความยืดหยุ่น และใช้เทคนิคการให้ความรู้ที่เหมาะสมกับการเรียนรู้ของบุคลากร
8. บุคลากรที่เป็นผู้ใหญ่พัฒนาสติปัญญาและความเฉลียวฉลาดของแต่ละบุคคล	8. วิทยากร หรือผู้อำนวยการความสะดวก ควรสนับสนุนให้บุคลากรแต่ละคน เรียนรู้ด้วยความเร็วของตนเอง
9. บุคลากรที่เป็นผู้ใหญ่ นำเงื่อนไขทางกายภาพที่แตกต่างกันมาสู่สถานการณ์การเรียนรู้ ตัวอย่างเช่น การมองเห็น หรือการฟังที่เสื่อมลง การมีพลังงานที่ลดลง และปัญหาสุขภาพที่เสื่อมโทรมเป็นต้น	9. วิทยากร หรือผู้อำนวยการความสะดวก ควรแน่ใจว่าสิ่งแวดล้อมทางกายภาพทั้งหลายในการสนับสนุนให้เกิดการเรียนรู้ จะช่วยสนับสนุนให้บุคลากรในสถานที่ทำงานหรือสถานประกอบการเกิดการเรียนรู้ได้อย่างเหมาะสม

สรุปได้ว่าการเรียนรู้ในสถานที่ทำงานหรือสถานประกอบการ จะสามารถเกิดขึ้นได้เมื่อการเรียนรู้เกิดขึ้นภายใต้สถานการณ์จริงที่เป็นปัญหาของบุคลากรในสถานที่ทำงานหรือสถานประกอบการและปัญหาขององค์กร หรือสถานที่ทำงานเอง การเรียนรู้ในสถานที่ทำงานจะเกิดขึ้นจากการเชื่อมโยงสิ่งที่เรียนรู้ผสมผสานเข้ากับงานที่บุคลากรปฏิบัติอยู่ การเรียนรู้ในสถานที่ทำงานจะสามารถดำเนินการได้ทั้ง

เอกัตบุคคล และเรียนรู้ร่วมกันกับบุคลากรคนอื่นเป็นกลุ่ม รูปแบบการเรียนรู้ของบุคลากรในสถานที่ทำงาน จะต้องเชื่อมโยงเข้ากับโครงสร้างปฏิบัติงานของบุคลากรในสถานที่ทำงาน และการเรียนรู้ของบุคลากรในสถานที่ทำงาน ควรจะต้องเกิดจากความต้องการของบุคลากร เพื่อมุ่งพัฒนาผลการปฏิบัติงานให้ดีขึ้น

อาชีพญา รัตนอุบล

บรรณานุกรม

- ลีลาภรณ์ นาคทรพร. “ระบบการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน : กรณีศึกษาชุมชนอีสานใต้,” วารสาร **สุโขทัยธรรมมาธิราช**. 8 : 38-48 ; พฤษภาคม-สิงหาคม 2539.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. **การเรียนรู้ : ชุมทรัพย์ในตน**. กรุงเทพมหานคร. สำนักพัฒนาระบบการศึกษาและวางแผนมหภาค, 2540.
- Marsick, V.J. **Learning in the Workplace**. Kent : Croom Helm Ltd., 1987.
- Unesco. **The Treasure Within**. Report to UNESCO of the International Commission on Education for the Twenty-First Century, 1996.